

Ключевые слова: патриотическое воспитание, воспитание студенческой молодежи, патриотическая воспитанность, критерии и показатели патриотической воспитанности.

Koteneva I. About Diagnostics of Patriotic Good Breeding of Student's Youth

In the article features of work of the modern higher educational institution on patriotic education of student's youth on which basis necessity of diagnostics of patriotic good breeding is defined are considered. Necessity of working out and practical use of criteria and indicators of patriotic good breeding of students is proved. Definitions of the basic concepts are given.

The methodological basis and methodological requirements concerning an estimation of results of work on patriotic education is defined.

Classification of criteria of patriotic good breeding of students is resulted. Groups of criteria and indicators for a complex assessment of works on patriotic education in high school which are considered as system formation are allocated. The first group includes criteria which reflect work process on patriotic education directed on formation and development of patriotism in youth. The second group includes criteria which estimate properties and qualities of the concrete person that grows out of work on development in them of patriotic consciousness, readiness and ability of worthy service to the Native land.

Each criterion through set of indicators which allow objectively and to estimate particularly efficiency and productivity of work of a modern higher educational institution on patriotic education of student's youth as a whole is in details characterised, and is concrete each separate person.

Intrinsic characteristics integrative criterion of patriotic good breeding of student's youth at the present stage are presented.

Key words: patriotic education, education of student's youth, patriotic good breeding, criteria and indicators of patriotic good breeding.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.036

Ю. М. Котенєва

**ОБГРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ОСОБИСТОСТІ У ВНЗ**

Актуальність статті обумовлена сучасними змінами, що відбуваються в усіх сферах суспільства, які висувають на перше місце

людину-професіонала, фахівця. Саме тому, підготовка творчого досвідченого і професійно компетентного фахівця стає пріоритетним завданням сучасної вищої освіти.

Соціальне замовлення, на яке орієнтована освіта, висуває високий рівень вимог до випускника ВНЗ, до його професійної підготовленості, конкурентоздатності на ринку праці. У той же час, без конкурентоздатної життєвої стратегії, сформованих уявлень про професійну кар'єру, без розуміння необхідності бути готовим до зустрічі з багатьма перешкодами, молодий фахівець приречений на програш як у професійній, так і в особистісній сфері.

Метою статті є обґрунтування актуальності проблеми формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ.

Теоретичними передумовами досліджуваної проблеми є дослідження кар'єри в сучасній психології, менеджменті, соціології: наповнення поняття «кар'єра» (О. Бодальов, Л. Рудкевич); розгляд кар'єри з позицій процесуального, статусного, ціннісного підходів (В. Ігнатов, В. Білоліпецький, А. Понеділков); визначення змісту цілей кар'єри (О. Кібанов); розгляд моделей кар'єри (О. Єгоршин) і кар'єрної стратегії (В. Романов).

Серед закордонних досліджень слід особливо виділити внесок А. Бандури (А. Bandura), який розглянув ключову особистісну детермінанту кар'єрного успіху – самоефективність (self-efficacy); Дж. Роттера (J. Rotter) у вивченні особистісних факторів (locus of control), що забезпечують успішну кар'єру, М. Лондона (M. London), який увів у понятійний апарат теорії кар'єри терміни: «кар'єрний інсайт» (career insight), «ідентифікація з кар'єрою» (career identity), «кар'єрна стійкість» (career resilience); Д. С'юпера (D. Super) – концепція «життєвих кар'єр»; Д. Хол і Ф. Марвіс (D. Hall, P. Mirvis) – концепція поліваріативної кар'єри; Е. Шейн (E. Schein) – теорія ключових моментів кар'єри – «кар'єрних якорів», а також роботи з мотивації до кар'єри Р. Ное, А. Ное й Дж. Бахубер (R. Noe, A. Noe, J. Bachuber).

Теоретичні засади дослідження проблеми професійної кар'єри молоді представлено в роботах К. Абульханової-Славської, З. Акбієвої, М. Александрової, С. Джанер'ян, Е. Зеєра, Н. Кірт, Є. Клімова, А. Маркової, Л. Мітіної, Є. Могильовкіна, О. Молл, М. Пряніжнікова, О. Садон, О. Цариценцевої.

Сучасних дослідників, при всій різноманітності їх підходів, поєднує ідея кар'єри як поступового службового просування, що супроводжується зміною навичок, здібностей, кваліфікаційних можливостей працівника. Не випадково в ряді англійських еквівалентів поняття «кар'єра» стоїть поруч «career» та «promotion» просування по службі, підвищення у званні, чині [3; 4; 6].

Професійна кар'єра осмислюється сучасними науковцями як важливий показник розвитку людини в соціальній системі, пов'язаний зі знаходженням професійної самоідентичності, мобільністю,

відповідальністю, прийняттям культури, ціннісних орієнтацій професійного середовища, безперервної самоосвіти, саморозвитку, самоактуалізації. Це ключове поняття, яке найбільш точно віддзеркалює особливості сучасного етапу розвитку людини і суспільства, що зумовлюються переходом до особистісно-діяльнісної освітньої парадигми, змінами в структурі ринку праці, посиленням особистої відповідальності щодо професійної інтеграції в суспільство, складністю її планування на віддалену перспективу [5].

Поняття професійної кар'єри сформувалося на підґрунті синтезу різних теоретичних та методологічних підходів. У сучасній науці кар'єра розглядається як частина процесу соціально-професійної мобільності. Під кар'єрою розуміють просування особистості по сходинкам професійної, соціальної, виробничої або іншої ієрархії, яка детермінується об'єктивними та суб'єктивними чинниками. [7]

Обґрунтування актуальності проблеми формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ зумовлена низкою чинників.

По-перше, сучасний соціум кардинальним образом змінив відношення до професійної кар'єри і став більш позитивно оцінювати кар'єрні устремління особистості. Разом з тим, змінилися не тільки відношення до кар'єри, але і соціально-економічні вимоги до неї. Можливості самореалізації практично всіх категорій населення максимально зросли, при цьому здійснювати свій соціальний вибір стало складніше.

По-друге, ринок праці дійсно став ринком, і перед сучасною молоддю стало завдання оперативно і адекватно реагувати на нову інформацію, тонко вловлювати, що від неї потрібно сьогодні, оцінювати, яким чином винагороджується та або інша робота, бачити можливості використання, своїх знань у різних сферах діяльності, будувати свою професійну кар'єру. Сучасному випускникові ВНЗ необхідно орієнтуватися в професії. Знати майбутні професійні можливості, експериментувати, одержувати більшу волю діяльності, професійно рости і будувати кар'єру.

По-третє, особливо суперечливим і складним є процес формування професійної кар'єри молоді, яка при зовнішній інтегрованості являє собою глибоко диференційовану соціальну спільність. Розходження в соціально-економічному положенні, освіті, доходах, соціальному статусі професії приводять молодих людей до реалізації різних стратегій поведінки в професійно-трудоій сфері. Труднощі побудови професійної кар'єри молоді полягають у тому, що в нашій країні на сьогоднішній день, на жаль не зложилася система: ціннісних орієнтацій і норм нової економічної свідомості; уявлень про можливості професійного самовизначення і кар'єрного росту. Що ставить молоде покоління в умови практично самотійного синтезу ціннісної основи своєї професійної поведінки, що виражається в

невисокому рівні соціальної і індивідуальної компетентності і недостатності ресурсів для формування професійної кар'єри.

Молодь представляє майбутнє нашої країни. Від її дій, професійної поведінки, можливостей професійної самореалізації залежить подальший розвиток українського суспільства.

Професійне становлення особистості здійснюється успішно, якщо в процесі навчання формується система адекватних уявлень про професійну кар'єру, які впливають на формування життєвих та професійних планів особистості, організують і спрямовують її активність, надають їй якісну своєрідність, неповторний індивідуальний і соціальний вигляд. Наявні в суб'єкта уявлення про професійну кар'єру впливають на професійний розвиток, і виступають у якості регуляторів професійного самовизначення [1].

Професійна успішність майбутнього фахівця залежить не тільки від його здібностей, особистісних якостей, мотивацій і цінностей як таких, але і від їхньої відповідності обраної спеціальності, від сформованої вже у ВНЗ здатності вишиковувати стратегії і тактики гнучкої орієнтації в професійному середовищі. Сформована в сучасному ВНЗ база такого орієнтування повинна включати уявлення про професійну кар'єру і кар'єрну самоефективність (self-efficacy), «кар'єрну причетність», «кар'єрну стійкість» (career resilience), «кар'єрний інсайт» (career insight) [4].

У вітчизняній науці донедавна поняття «професійна кар'єра» практично не використовувалося і в основному, кар'єра розумілася в негативному змісті, який почав зникати в останні роки. Зараз професійну кар'єру розглядають як одну з показників індивідуального професійного життя людини, досягнення бажаного статусу і відповідного йому рівня і якості життя, а також досягнення популярності і слави. Успішно побудована кар'єра дозволяє людині добитися визнання своєї неповторності, значимості для інших людей, для суспільства в цілому.

Професійна кар'єра осмислюється сучасними науковцями як важливий показник розвитку людини в соціальній системі, пов'язаний зі знаходженням професійної самоідентичності, мобільністю, відповідальністю, прийняттям культури, ціннісних орієнтацій професійного середовища, безперервної самоосвіти, саморозвитку, самоактуалізації. Це ключове поняття, яке найбільш точно віддзеркалює особливості сучасного етапу розвитку людини і суспільства, що зумовлюються переходом до особистісно-діяльній освітній парадигми, змінами в структурі ринку праці, посиленням особистої відповідальності щодо професійної інтеграції в суспільство, складністю її планування на віддалену перспективу.

Разом з тим з позитивним відношенням суспільства до кар'єрних устремлень особистості спостерігаються і негативні тенденції, серед яких: неадекватні кар'єрні амбіції випускників, що відразу претендують на керівні позиції, велику винагороду і на право вирішувати стратегічні

питання підприємства; скептичне відношення до випускників роботодавців, що віддають перевагу фахівцям з досвідом роботи. Ураховуючи, що система освіти є самою масовою в глобальній системі суспільного розвитку, є підстава вважати, що професійна освіта має потенціал для формування уявлень про професійну кар'єру студентів.

Особливої актуальності зазначена проблема набуває у сфері фахової підготовки студентів сучасного ВНЗ, оскільки їх майбутня діяльність є однією з найбільш складних за змістом та функціями, здійснюється в мінливих умовах одночасного впливу багатьох чинників, що потребує від фахівця бути адаптивним, динамічним, креативним, неупередженими, здатним вирішувати нестандартні завдання та ситуації.

Перетворення, що відбуваються в соціально-економічній сфері українського суспільства створили принципово нову ситуацію в вищій освіті. Сьогодні, коли пропонування робочої сили значно перевищує попит, тільки конкурентоздатний фахівець затребуваний на ринку праці. Ринкові умови, а також – розширення і якісна зміна поля діяльності сучасного фахівця-випускника ВНЗ жадає від навчального закладу значного підвищення якості освіти та висуває на перший план таку характеристику випускника, як «конкурентоздатність».

Варто підкреслити, що конкурентоздатний фахівець розглядається не тільки як «продукт діяльності» навчального закладу, але і особистість, що володіє певними якостями, серед яких не тільки високий рівень результатів діяльності, але і здатність вистояти і перемогти в конкурентній боротьбі сучасного виробництва.

Таким чином, перед сучасним ВНЗ поставлене найважливіше завдання – забезпечити не тільки засвоєння майбутнім фахівцем сукупності професійних знань, умінь і навичок, але і формування в нього вміння запропонувати себе на ринку праці, здібності в будь-який період часу і у різних ситуаціях оптимально, гнучко і ефективно вирішувати виникаючі проблеми.

Розвиток ринкових механізмів і інтенсифікація темпу життя також актуалізувало проблему планування професійного майбутнього і розвитку кар'єри майбутніх фахівців уже на етапі одержання фахової підготовки у ВНЗ.

Обґрунтування актуальності проблеми формування професійної кар'єри майбутнього фахівця дозволило виявити низку суперечностей між: нагальною потребою сучасного суспільства в фахівцях зі сформованими уявленнями про професійну кар'єру, здатних до її реалізації у мінливих умовах професійної діяльності, і реальною практикою їхньої підготовки у ВНЗ; значущістю професійної кар'єри, як провідної якості сучасного фахівця, що забезпечує становлення успішного професійного майбутнього та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад її формування в процесі фахової підготовки в ВНЗ; уявленнями особистості про себе і майбутню роботу і відсутністю знань про попит суспільства на дану професію, можливості соціального і

професійного росту які вона забезпечує; захопленням особистості тільки зовнішньою або привабливою стороною професії і відсутністю вміння аналізувати власні якості, необхідні для даного виду праці, незнання своїх сильних і слабких сторін, шляхів самовдосконалення, імовірних зон успіхів і невдач; недостатньою інформованістю особистості про теоретичні основи процесу планування й реалізації професійної кар'єри в умовах стрімкого оновлення реєстру популярних професій і вимог до неї.

Резюмуючи, можна зробити наступні висновки.

У сучасних наукових дослідженнях виявлений дефіцит наукових знань про спрямованість професійної освіти на формування ціннісних і смислотворчих орієнтирів студентської молоді на реалізацію професійного самовизначення в процесі побудови професійної кар'єри, у той час, як вимоги державних нормативних документів, пропонувані до якості вищої професійної освіти, контекстно відбивають спрямованість на забезпечення успішності особистості в майбутній професійній діяльності і професійній кар'єрі.

Завдання формування конкурентоспроможної особистості, що має спрямованість на успішне кар'єрне зростання в обраній сфері професійної діяльності, дозволяє розглядати період одержання професійної освіти як початковий етап професійної кар'єри.

Професійна кар'єра – це самореалізація особистості, що проявляється в просуванні або досягненні престижного, або перспективного рівня її в соціумі. Це соціальна технологія, що спрямована на розв'язок індивідуальних і організаційних проблем у сучасних умовах соціально-економічного середовища, яке постійно трансформується.

Список використаної літератури

- 1. Головаха Е. И.** Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – К. : Наук. думка, 1998. – 144 с.
- 2. Деркач А.** Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека : методол.-приклад. основы акмеол. исслед. / А. А. Деркач. – М. : [Б. и.], 2000. – 391 с.
- 3. Джанерьян С. Т.** Профессиональная Я-концепция: системный анализ / С. Т. Джанерьян. – Ростов н/Д. : Изд-во Рост. ун-та, 2004. – 480 с.
- 4. Могилевкин Е. А.** Психолого-акмеологическая концепция карьеры профессионала : монография / Е. А. Могилевкин. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2005. – 266 с.
- 5. Могилёвкин Е. А.** Карьера молодого специалиста: теория и практика управления : учеб.-практ. пособие / Е. А. Могилевкин, М. В. Щербина, А. Н. Кленина, А. С. Бажин ; науч. ред. Е. А. Могилевкин. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2006. – 280 с.
- 6. Цариценцева О. П.** Карьерные ориентации современной молодежи: теория, эксперимент, тренинг / О. П. Цариценцева. – Оренбург : Изд-во РИО ОУНБ им. Н. К. Крупской, 2009. – 186 с.
- 7. Шаповалов В. К.** Интерпретация карьеры в контексте личностного пространства человека /

В. К. Шаповалов ; под ред. З. И. Рябикиной, А. Н. Кимберга, Д. Некрасова // Психология личности и ее бытия: теория, исследования, практика. – Краснодар, 2005. – 216 с.

Котенєва Ю. М. Обґрунтування актуальності формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ

В статті «Обґрунтування актуальності формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ» обґрунтовано актуальність процесу формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ, яка обумовлена сучасними змінами, що відбуваються в усіх сферах суспільства, та висувають на перше місце людину-професіонала, фахівця. і визначають пріоритетні завдання сучасної вищої освіти. Саме тому, підготовка творчого досвідченого і професійно компетентного фахівця стає пріоритетним завданням фахової підготовки сучасного вишу.

Проаналізовано сучасні наукові підходи та нароби наукових шкіл як вітчизняних так і закордонних відносно означеної проблеми.

Ретельний аналіз чинників, що впливають на формування професійної кар'єри особистості у ВНЗ довів, що цьому процесу притаманні певні труднощі які полягають у тому, що на сьогодні не зложилася система: ціннісних орієнтацій і норм нової економічної свідомості особистості її уявлень про можливості професійного самовизначення та кар'єрного росту.

Таким чином обґрунтована в статті актуальність пов'язана з проблемою формування професійної кар'єри майбутнього фахівця дозволила виявити низку суперечностей які мають бути розв'язані в процесі подальшої роботи.

Ключевые слова: кар'єра, профессиональная кар'єра, конкурентоспособность, чинники професійної кар'єри.

Котенєва Ю. Н. Обоснование актуальности формирования профессиональной карьеры личности в вузе

В статье «Обоснование актуальности формирования профессиональной карьеры личности в вузе» обоснована актуальность процесса формирования профессиональной карьеры личности, которая обусловлена современными изменениями, происходящими во всех сферах общества, и выдвигающая на первое место человека-профессионала, специалиста, определяющие приоритетные задачи современного высшего образования. Именно поэтому, подготовка творческого опытного и профессионально компетентного специалиста становится приоритетной задачей профессиональной подготовки высшей школы.

Проанализированы современные научные подходы и наработки научных школ как отечественных, так и зарубежных относительно обозначенной проблемы.

Тщательный анализ факторов, которые влияют на формирование профессиональной карьеры личности в вузе доказал, что этому процессу присущие определенные трудности, которые состоят в том, что на сегодня не сложилась система: ценностных ориентаций и норм нового экономического сознания личности, ее представлений о возможностях профессионального самоопределения и карьерного роста.

Таким образом, обоснованная в статье актуальность, связанная с проблемой формирования профессиональной карьеры будущего специалиста позволила выявить ряд противоречий, которые должны быть решены в процессе дальнейшей работы.

Ключевые слова: карьера, профессиональная карьера, конкурентоспособность, факторы профессиональной карьеры.

Koteneva J. The Substantiation of an Urgency of Formation of Professional Career of the Person in High School

In the article „The Substantiation of an urgency of formation of professional career of the person in High School” the urgency of the process of formation of professional career of the person which is caused by the modern changes occurring in all spheres of a society, and putting forward on the first place the person-professional, the expert, defining priority problems of modern higher education is proved. For this reason, preparation of the creative skilled and professionally competent expert becomes a priority problem of vocational training of the higher school.

Modern scientific approaches and gained experience of scientific schools both native, and foreign concerning the designated problem are analysed.

The careful analysis of factors which influence formation of professional career of the person in High School has proved, that to this process inherent certain difficulties which consist that for today there was no system: valuable orientations and norms of new economic consciousness of the person, its representations about possibilities of professional self-determination and career growth.

Thus, the urgency proved in the article connected with the problem of formation of professional career of the future expert has allowed to reveal a number of contradictions which should be solved in the course of the further work.

Key words: career, professional career, competitiveness, factors of professional career.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.